

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ. առաջին մաս

(Հայպետհրատ, Երևան, 1951 թ., 345 էջ):

Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի Պատմության ինստիտուտի Նախագահությունը մի խումբ մասնագետներ կազմել են հայ ժողովրդի պատմության դասընթացը ներկու հատորից, որոնցից առաջին հատորը ընդգրկում է հնագույն շրջանից մինչև Արևելյան Հայաստանի միակցումը Ռուսաստանին (XVIII դարի առաջին քառորդը), իսկ երկրորդը՝ հայ ժողովրդի պատմության նոր և նորագույն շրջանները:

Նույն տեսանկյունից հատորը բաղկացած է վեց բաժիններից՝ ա) Նախնադարյան համայնական և ստորկառուական հասարակությունը Հայկական լեռնաշխարհում, բ) Հայկական ստորկառուական պետության առաջացումն ու զարգացումը, գ) Վաղ ֆեոդալիզմի դարաշրջան, դ) Զարգացած ֆեոդալիզմի դարաշրջան, ե) Հայաստանի տնտեսական, քաղաքական և կուլտուրական անկումը XIV—XV դարերում և զ) Հայաստանը Իրանի և Թյուրքիայի լծի տակ և հայ ազատագրական շարժումները:

Դասագիրքը բաղկում է Արարատների գույնատպե կարդու, ներածական մասում տրված է Հայաստանի պատմական համառոտ աշխարհագրությունը:

Հայ ժողովրդի պատմությունը սկսում է Նախնադարյան համայնական հասարակությունը գլխով:

Այս գլխին հաջորդում է «Հնագույն ցեղային միություններն ու պետությունները Հայկական լեռնաշխարհում» գլուխը, որ լրված են արժեքավոր տեղեկություններ Հայաստանի նախաքնիկների մասին՝ հեթների, ուռարի-միտանիների, Հայաստանի քնիկների, նաիրյան ցեղերի մասին: Ավելի հանգամանորեն տրված է Ուրարտուի պատմությունը, զոտագրված են Սուլեյմանյան Հայաստանում կատարված պեղումներից հայտնաբերված նոր հարուստ տվյալները:

Գիտական նոր մեկնաբանություն է տրված հայ ժողովրդի կազմավորմանը, հայերին համարելով տեղաբնակ ժողովուրդ՝ Հայաստանի նախաքնիկների ձուլումից առաջացած:

Ընդարձակ տեղ է տրված հայկական թագավորությունների՝ առաջացմանն ու միավորմանը, Արտաշեսյան անկախ թագավորության հիմնվելուն (Տիգրան Մեծ, Արտաշատը և մյուսները)՝ շեշտադրելով հայ ժողովրդի պայքարը հուռնական զաղութարարների դեմ:

Հատուկ ուշադրություն է դարձված հայ գրի և կրականության ստեղծման վրա V դարում՝ կանոնադրված մեղ հասած մատենագրական կարևոր նրկերի և պատմական հուշարձանների վրա:

Դասագրքում ընդարձակ տեղ է տրված հայ ժողո-

վրդի հերոսական պայքարին պարսկա-բյուզանդական զավթիչների դեմ IV—V դարերում:

Սկզբնաղբյուրների հիման վրա մշակված և ազնիվ կոնկրետացված են հայ ժողովրդի պայքարը խաչի-ֆաթի դեմ VII—X դարերում և Հայաստանի տնտեսական տեղաշարժերը խաչիֆաթի շրջանում: Մեծ ուշադրություն է դարձված սոցիալական շարժումների վրա (պավլիկյաններ, թոնդրակցիներ և այլն):

Ընդարձակ տրված է նաև հայ ժողովրդի պատմությունը X—XIV դարերում՝ հայ ժողովրդի պայքարը բյուզանդական ագրեսիայի և սելջուկների դեմ և հայկական թագավորության անկումը, հայ և վրաց ժողովուրդների պայքարը սելջուկյան լմիրությունների դեմ, Կիլիկիայի հայկական թագավորության ծագումն ու զարգացումը, Նրա հասարակական-քաղաքական կարգը, Հայաստանը մոնղոլական տիրապետության ժամանակներում, Դեմ-Բեմուրի արշավանքները և այլն:

Հաջորդ լուսարանված են Իրանի ու Թյուրքիայի տիրապետության շրջաններն ու հայ ժողովրդի պայքարը՝ սուլթան Բայբեկի արշավանքներից ազատագրվելու պարսկա-տանկական արշավանքներից:

Պետք է նշել, որ ներկա դասագիրքը, ի տարբերություն մինչև այժմ դրություն ունեցող հայ ժողովրդի պատմության դասագրքերի, կազմված է գիտական բարեխիղճ տվյալների հիման վրա՝ ճշտված են պատմական շատ իրադարձություններ, նոր մեկնաբանություններ են տրված նրանց, ներկա դասագրքում, քաղաքական պատմությունից բացի, խոշոր տեղ է տրված սոցիալ-տնտեսական հարաբերություններին, շարունակ են առանձնացված գիտությանը, կուլտուրային և գրականությանը վերաբերվող բաժինները, որոնք տրված են գրեթե բոլոր ժամանակաշրջանների համար:

Դասագրքի վրա աշխատել են Պատմության ինստիտուտի լավագույն մասնագետները՝ պրոֆ. Բ. Բ. Պետրոսովսկին, դոց. Բ. Ն. Առաքելյանը, դոց. Մ. Ս. Հասարակյանը, դոց. Ս. Ն. Առաքելյանը, պրոֆ. Գ. Գ. Միքայելյանը և պրոֆ. Ա. Բ. Հովհաննիսյանը:

Գիրքը ձևավորված է շատ ճաշակավոր Գրքում տեղավորված են ըստմանիվ արժեքավոր նկարներ, որոնք պարզ են և տիպական, կան մեծ գրչության արվեստից բերված գույնատպե պեղումների նմուշներ:

Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի Պատմության ինստիտուտի Նախագահությունը լույս տեսած հայ ժողովրդի պատմության ներկա դասագրքը շնորհակալ գործ է:

Ա. Ա.